

פתרון בחינת הבגרות במדע המדינה תשע"א

סמל שאלון 104, 931391

הפתרון נכתב על ידי קובי שמשי

מצוות מורי הרשת

פרק ראשון

שאלה 1

א. לאופוזיציה תפקיד חשוב בתהליך הפוליטי. אין היא נתפסת כמטרד לשלטון אלא כחלק ממנו. בבריטניה, כדוגמא, היא מכונה כ"אופוזיציה של הוד מלכותה". תפקידה להציג אלטרנטיבה, דרך אחרת, נקודת מבט הפוכה לזו של הממשלה ולעיתים מתברר כי הצדק היה עימה ולא עם הממשלה.

אופוזיציה טובה אינה זו שעונה אמן אחר פעולות הממשלה, אלא להפך, חושפת את נקודות התורפה שלה, מבקרת אותה, משמשת כלב שמירה שלה, מציגה דרך מדינית אחרת, וע"י כך מאפשרת לעם לברר את האפשרויות העומדות לפניו ולהכריע ביניהן.

ב. "פלורליזם מקוטב" הינו סוג של מערכת מפלגתית המונה חמש-שש מפלגות לפחות. המערכת המפלגתית הישראלית עונה על תנאי זה ללא עוררין.

מאפיין אחד של פלורליזם מקוטב שבא לידי ביטוי בפתוח הוא "קיום אופוזיציה בילטרלית": הכוונה היא למפלגות האופוזיציה בשני הקטבים של המערכת המפלגתית שלא משתפות פעולה זו עם זו.

שאלה 2

א. מספר הסברים נוספים לציות לחוק :

1. ההיגיון של התוכן של החוק – במילים אחרות, תרומתו למערכת הערכים שאנו דוגלים בה ומוקירים אותה.
 2. הפחד מפני הענישה במקרה של אי ציות לחוק.
 3. הכבוד שהם רוחשים לרשויות השלטון.
 4. תחושת החובה שלהם לציית לחוק המדינה.
- ב. הסופיסטים ציינו שתי גישות מרכזיות לחוק :

1. חוקי האדם הם פשרה. החברה והחוקים הם מעין ויתור הדדי שמוותרים בני האדם על חירותם הבלתי מוגבלת, תמורת הביטחון שהפוגע בהם ייענש.
2. החוק הוא ביטוי רצונו וכוחו של החזק. בדמוקרטיה החוק הוא ביטוי לשלטון העם, באריסטוקרטיה ביטוי לשלטון האצולה וכו'. נובע מכך שאין לחוק משמעות אבסולוטית אלא הוא ביטוי לרצונו של האדם החזק באותה עת.

שאלה 3

א. הסכנה הטמונה בפער כזה היא שהדמוקרטיה תתקשה להתקיים לאורך זמן. הקיטוב יוצר שנאה כלפי השכבה השלטת מצד השכבות העניות, ובקרב השליטים הוא יוצר פחד מהשכבות העניות. הקיטוב יוצר התארגנות של אופוזיציה כנגד השלטון והדמוקרטיה נתפסת ככסות לשלטון המעמד העשיר השולט.

התנאי שצריך להתקיים כדי למנוע מצב של התפוררות הדמוקרטיה הוא יצירת מעמד בינוני גדול ורחב. כבר אריסטו סבר כי מעמד בינוני גדול חיוני לקיום משטר מתון. מעמד בינוני רחב מבטל את הקיטוב הקיצוני בין מיעוט עשיר לרוב עני. המעמד הבינוני מצמיח מתינות, שכן אין בו התנשאות של שכבה שלטת עשירה, מצד אחד, וזעם, שנאה ושאילות נקם של ההמון הרעב, מצד שני.

ב. בניגוד למרכס, ברנשטיין טוען כי :

1. רמת החיים של הפועלים אינה יורדת, אלא להיפך, היא עולה בקביעות.
2. ריכוז העושר איננו בידיים מועטות, אלא בידי מספר הולך וגדל של בעלי מניות זעירים.
3. המעמד הבינוני, לא רק שאיננו נעלם, אלא הולך ומתרחב.
4. הסולידריות הבינלאומית של הפרולטריון איננה חזקה ביותר, והיא לא תעמוד בפני הלאומיות.

שאלה 4

א. עמותת "אדם טבע ודין" היא קבוצת אינטרס ציבורית. הרווח המזומן מפעילותה אינו שמור לקבוצה בלבד אלא לכלל הציבור. הצלחת פעולתה תגרום לשימור החוף בפלמחים לטובת הציבור בכללותו. שיטות פעולה נוספות שהעמותה יכולה להיעזר בהן: פנייה לתקשורת ולדעת הקהל, ייצוג במוסדות הלאומיים, ייצוג במועצות או בוועדות שליד משרדי הממשלה, הפגנות אלימות במקרים קיצוניים, כדי להגיע לתודעה הציבורית.

ב. הגישה למדינת ישראל שבאה לידי ביטוי בפעילות הציבורית נגד הבנייה היא הגישה הקהילתית. הגישה הקהילתית מצביעה על העדפת הישראלים את מחויבותם לקהילה על פני מחויבותם למדינה. גם במקרה שלפנינו העדיפה עמותת "אדם טבע ודין" לפעול מול המדינה, לגייס את הציבור, להפגין וכל זאת בכדי למנוע החלטת מדינה לבנות בחוף פלמחים. עמותת "אדם טבע ודין" ראתה את טובת הקהילה/החברה מול עיניה.

פרק שני

שאלה 5

א. גם המתנגדים לנאציזם לא רצו להיות מבודדים מהרוב. פסיכולוגית כאשר האזרח הגרמני נאלץ לבחור בין בדידות ובין ההרגשה שהוא חלק מגרמניה, הוא בחר להיות חלק מגרמניה וחלק מהרוב.

ב. המעמד הזעיר בורגני קיבל מהנאציזם ומהיטלר את מה שלא היה לו אף פעם – רגש עליונות על פני אחרים, רגש שייכות, שיכרון חושים וכוח בלתי מוגבל.

שאלה 6

לפי אריסטו, המשפחה צריכה לספק את החום והתמיכה הרגשית. כמו כן, המשפחה צריכה לספק את הבסיס הכלכלי לאדם בבחינת קיומו הכלכלי והאפשרות שלו לצמוח ולהתפתח. אולם, המשפחה אינה תכלית לעצמה, היא קיימת על מנת לשבץ את האדם במערכת רחבה יותר של החברה/קהילה והמדינה.

שאלה 7

מטרת המדינה המתוקנת עפ"י אפלטון היא ליצור אמות מידה של צדק ומוסר המתבססות על יכולת המדינה לקבוע את מיקומו של כל אדם עפ"י העיסוק שהוא מוכשר לו ביותר. במדינה שכזו אדם כסוקרטס לא היה מוצא להורג שכן הוא היה במעמד הפילוסופים בעלי התבונה שהיה קובע את החוקים.

המאפיין שתורם להשגת המטרה הוא החלוקה המעמדית שיוצר אפלטון עפ"י התכונות האישיות המצויות בכל אדם ואדם. מעמד הפילוסופים הוא מעמד בעלי התבונה שיעסוק בהכרעות המדיניות. מעמד השומרים יעסוק בביצוע ויישום החוק והגנה על המדינה. והמעמד השלישי יעסוק בתחום הכלכלי והפרנסה האישית.

שאלה 8

מיל טוען שיש פעולות שאדם עושה והן מתייחסות לאדם העושה בלבד. אולם, ישנן פעולות שאדם עושה והן משפיעות על הזולת. במקרה שלפנינו מיל היה תומך בהחלטות המשרד לאיכות הסביבה שכן הרעש המוגזם בשעות מסוימות פוגע ברווחת הציבור ובמנוחתו. לכן, מותר לחברה להתקין תקנות שימנעו פגיעה באחרים ולהפעיל סנקציות כלפי העוברים על החוק.

שאלה 9

המאפיין של הפונדמנטליזם שבא לידי ביטוי בפתיח הוא ראיית הפונדמנטליזם כהסתגרות שמרנית. הפונדמנטליזם האיראני שולל את שאר ההתייחסויות החברתיות והאקדמיות המזוהות עם המערב: לימודי מגדר, זכויות אדם וסוציולוגיה ולימודי משפט וחוק.

שאלה 10

הובס רואה את טבע האדם כרע מנעוריו. החיים, עפ"י הובס, במצב הטבע, שהוא מצב ללא חוק, הם בלתי אפשריים שכן טבעו של האדם הוא רע והנובע מכך זו מלחמה בלתי פוסקת בין אדם לאדם, וכפי שהובס כינה זאת "אדם לאדם זאב", עד המוות הבלתי נמנע. חיים יתאפשרו, לדעת הובס, במצב המדיני רק אם האדם יפקיד את כל חירותו בידי הריבון. השארת חלקי חירות בידי האדם תוביל שוב למלחמת "גוג ומגוג" ולאבדון.

לוק רואה את טבעו של האדם כטוב מנעוריו. החיים, עפ"י לוק, במצב הטבע אפשריים בגלל טבעו הטוב של האדם, אולם יחד עם זאת, יהיו תמיד בודדים שינצלו זאת לטובתם ויפגעו באחרים. לכן, נדרש החוק ומכאן הצורך במעבר למצב המדיני. המצב המדיני הוא מצב שיש שלטון אבל הוא לא אבסולוטי שכן ההנחה שהאדם יצור תבוני וטוב שרירה וקיימת. האדם יקבע את השלטון והוא גם יכול להחליפו לפי הצורך.

שאלה 11

לפי דאל, הראשון מעוניין להיבחר לכנסת משום שרצונו להגן על האינטרסים של כלל האזרחים, להשיג צדק, חיים טובים, חופש ואת טובת החברה והמדינה. השני מעוניין להיבחר לכנסת מתוך רדיפה מודעת של האינטרס התועלתני העצמי שלו.

שאלה 12

- א. התחרות גלויה או סמויה על השלטון. חוסר קביעות מסוימת בממשל כאפשרות מוסדית גלויה ותקינה במבנה המדינה.
- ב. היעדרה של שכבה שלטת אחידה ומגובשת הבטוחה בעמדתה – בתוקף מסורת, מנהגים וזכויות מקודשות כלשהן.

שאלה 13

- א. ההגדרה נותנת קריטריון יעיל להבחנה בין משטרים דמוקרטים למשטרים אחרים, שכן היא מאפשרת תחרות ומאבק על קולות העם.
- ב. ההגדרה משאירה מקום חשוב, מרכזי וחיוני למנהיגות הפוליטית כאשר התיאוריה הקלאסית מדברת על "שלטון העם", שהוא דבר בלתי מוגדר ומסוכן, לדעת שומפטר, ולא על מנהיגות ספציפית המתחלפת מדי תקופה.

שאלה 14

הטכנולוגיה עוזרת במיוחד בתחום כלי הנשק והתקשורת, יש לה השפעה מרחיקת לכת על הטרור המשטרתי, התלוי באפשרויות טכניות מתקדמות של פיקוח ושליטה על תנועותיהם של בני האדם. הכלכלה הריכוזית תלויה באמצעי הטכנולוגיה החדשה לדיווח, לחישוב ולרישום המלאי. איסור כלי נשק בידי אזרחים למשל, מאפשר למדינה לשלוט בכל אמצעי הנשק הטכנולוגיים המצויים מבלי שהאזרחים יוכלו להגבילה באיזשהו אופן. העיתונות, הרדיו והטלוויזיה אף הם עומדים לשליטת המנגנון המדיני ללא כל יכולת להעביר ביקורת מכל סוג שהוא. לסיכום, הטכנולוגיה מאפשרת לשליט הטוטליטרי לשלוט על החברה והמדינה בצורה טוטאלית.